

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar

adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijssel

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Joas' einde

Een pleegvader

In de kerk van mijn jeugd, de Westduinkerk in Den Haag, prijken sinds overlang een stel Joas-kisten. Voor wie deze instelling niet meer kent: zij dienden om er geld in te werpen. Geld dat een speciale bestemming had: restauratie en verfraaiing van het kerkgebouw. De opbrengst was niet indrukwekkend — het gebouw trouwens ook niet in diverse opzichten. Overigens heeft de Joas-kist zijn tijd gehad. Als ze er nog zijn, zou ik willen suggereren ze te redden voor een (nog te bouwen) kerkelijk museum. Wat altijd nog beter is dan dat de kerk zelf een museumstuk wordt...

De Joas-kist heeft zijn beste tijd gehad. Dat had Joas ook toen Jojada stierf (2 Kron. 24:14c-27). Jojada de priester die samen met zijn vrouw, prinses Josabab, de kleine Joas het leven had gered (22:10-12). Zolang Jojada leeft, gaat het goed met Joas. Hij brengt niet alleen genoemde offerkist op zijn naam, maar herstelt ook tempel en tempeldienst. Maar dan komt Jojada te sterven. Op uitzonderlijk hoge leeftijd: 130 jaar oud. De laatste van zo hoge leeftijd in het Oude Testament. Joas was zeven jaar oud toen hij koning werd (24:1). God heeft — wel niet zonder goede reden — hem in Jojada heel lang een opvoeder en begeleider gegeven. En als Jojada sterft, dan kun je terecht zeggen: over deze dode niets dan goeds! Hem wordt inderdaad de laatste eer bewezen: deze priester wordt begraven in de stad Davids bij de koningen (vs 16).

Op eigen benen

Maar over de levenden weinig goeds. Joas, gewend aan leiding, komt nu onder invloed van anderen (vs 17). Net zoals indertijd Rehabeam zich liet beïnvloeden door de dwaasheid van zijn jonge kornuiten. Geen wonder, zeggen

mensen die het weten kunnen. Deze jongen heeft nooit de kans gekregen zelfstandig te worden. Dat gaat zich nu wreken. Een zwak karakter, dus makkelijk te beïnvloeden. Maar de tegenvraag rijst: als deze man een „leider” nodig heeft, waarom kiest hij — koning op Davids troon — dan niet voor Jahweh? Heeft hij de priesters nooit Psalm 146 horen zingen? Je kunt ook zeggen: nu hij eindelijk op eigen benen komt te staan, moet hij wáár maken dat hij zich dienaar van God weet. Geen mens ontkomt aan een bewuste positie-keuze. Het herstel van de tempeldienst (vs 14) blijkt niet meer dan de opvoering van een religieus stuk te zijn geweest. Joas blijft (vs 17) even op de achtergrond, de oversten — zijn nieuwe vrienden — komen op de voorgrond. Nu zijn zij aan bod: eindelijk is die oude, conservatieve Jojada van het toneel verdwenen. Uit welke overwegingen dan ook komen er ingrijpende veranderingen. Zij verlaten het huis des HEREN en dienen de gewijde palen en afgodsbeelden... Joas, koning bij de gratie Gods, kón wat doen. Maar hij doet niets, houdt zichzelf op de achtergrond...

Begeleiding van Boven

Dus grijpt God zelf in: en de HERE zond onder hen profeten om hen tot Zich te doen terugkeren; hoewel dezen hen ernstig waarschuwen, luisterden zij niet (vs 19). Was Joas doof en blind voor Gods toorn? Greep hij nu niet in? Ja, maar het ging niet tegen hem, zou je kunnen zeggen: ... hen ... hen ... hen ... zij ... En toch had God wel degelijk Joas op het oog. Zoals blijkt uit het vervolg, dat doet denken aan Jezus' gelijkenis van de onrechtvaardige pachters (Mt. 21:33-46). Lees maar: toen vervulde de Geest Gods Zacharia, de zoon van de priester Jojada... Joas' stiefbroer, nog echt familie ook, zoon van de man die hem van de dood had gered... De Geest Gods komt over Zacharia als eens over vader David. En dan stelt God de zaken op scherp: waarom overtreedt gij de geboden des HEREN? Hij laat oorzaak en gevolg zien, in de mildste vorm eerst. Vragenderwijs: waarom wilt gij niet voorspoedig

zijn...? Ja, waarom eigenlijk? Er is een weg terug (vs 19). Maar als niemand die weg gaat, dan ontstaat een duidelijke situatie: omdat gij de HERE hebt verlaten, heeft Hij u verlaten. Als ze Hem alleen laten staan, gaat Hij ook maar... Zo staat het met oorzaak en gevolg. Zij zijn begonnen. Niet Hij... Maar Hij spreekt nog. Hij zwijgt nog niet.

Ongewenste inmenging

Waarop de nieuwe leiders God het zwijgen gaan opleggen. En daar komt Joas weer op de voorgrond — maar hoe! Zij maakten een samenzwering tegen Zacharia en stenigden hem op bevel van de koning in de voorhof van het huis des HEREN... Zóver komt het met Joas in zo korte tijd. Joas komt óók in het raam van Jezus' woorden: profetenmoordenaars van het begin (Genesis) tot het eind (Kronieken), van Abel tot Zacharia, de zoon van Berechja (Mt. 23:35). Erfelijke belasting? Joas' vader werd vermoord. Zijn grootvader dood zijn zes broers (21:4), zijn grootmoeder roeit haar kleinkinderen uit (22:10). De weg van David naar Christus is een weg van moord en doodslag. De koningentijd is bepaald geen gouden eeuw... Paleis en tempel, trouw en waarheid — het zijn niet meer dan museumstukken. Ze zijn er om bezichtigd te worden, niet om te gebruiken...

Maar het laatste woord is aan Gods profeet. Niemand kan God het zwijgen opleggen. Niemand kan Hem, zijn trouw en waarheid, in het museum bijzetten. Het laatste woord van de profeet is nog een waarschuwing: de HERE zie het en neme wraak... Iemands laatste woorden plegen zwaar te wegen... Blijft God trouwens niet zeggen: Mij komt de wraak toe — Ik zal het vergelden? Een gewaarschuwd mens telt voor wijs als zijn leven hem lief is...

Toch een goede afloop

Joas heeft zich een kind van... Izebel getoond (22:2). Geen erfelijke belasting. Wel een persoonlijke keuze. Hij heeft de God zijner vaders verlaten. Nu blijkt dat God hem verlaten heeft. Een handjevol soldaten uit Aram verslaat het zeer talrijke leger van Juda. De hele buit gaat naar de

koning van Damascus (vs 23, 24). Gods hand raakt Joas aan: een ernstige ziekte treft hem. En samenzweerders — zijn „dienaren” nota bene — maken een eind aan zijn leven. Een eerloze dood. Ja, zegt de schrijver, vanwege het bloed van Zacharia. Hij wordt niet eens bijgezet in de graven van koningen... En wie zijn die dienaren, die hem op zijn bed afmaken? Een Ammoniet en een Moabiet... wraak duurt lang en is zoet. Zeker als het om het voortbestaan van Israël gaat. Eigenlijk weet ik niet of dit nu een verhaal met een moraal is. Wie over Joas leest in het boek Koningen, zou aan het eind bijna zeggen: tragisch dat zo'n man zo aan zijn eind moet komen (2 Kon. 12:20, 21). Tragisch — dat zegt ook de schrijver van Kronieken. Maar hij vertelt er zoveel bij, dat de tragedie in een heel ander licht komt te staan. Niettemin besluit hij broodnuchter: zijn zoon Amazia werd koning in zijn plaats. Geen moraliserende conclusie. Wel het doortrekken van de lijn. Een lijn die schijnt dood te lopen bij de verwoesting van Jeruzalem en de wegvoering in ballingschap. Nee — toch niet. Het laatste woord van de joodse bijbel is Kores' oproep aan Israël naar Jeruzalem terug te trekken. Daar zal tenslotte de Koning naar Gods hart binnentrekken en verhoogd worden. Hoe? Dat was alweer een van de mysteries van Gods voortgaande werk. Je blijft benieuwd van het begin tot het eind. Want onze God is ook een God vol verrassingen — u zult het zien en beleven!

IN DIT NUMMER

Pagina

- 217 Ds E. R. Postma,
Joas' einde
- 218 Drs H. de Jong,
Over homofilie (2)
- 219 Drs W. G. Rietkerk,
Over het voorportaal van de Kerk (7)
- 220 D. W. L. Milo,
Varken in kooi
Ds M. R. v. d. Berg,
Jeremia (Bijbelstudie)
- 222 Drs J. J. Lakerveld,
Het christelijk (middelbaar)
onderwijs en onze jongens en meisjes (2)
- 223 Prof. C. Veenhof,
De Tien Geboden en de overheid

OVER HOMOFILIE (2)

Hier volgt, zoals beloofd, in twee gedeelten de preek over Rom. 1 : 24-32, die de homofilie tot onderwerp heeft. Het daarbij gelezen Schriftgedeelte was Gen. 19 : 1-29, de geschiedenis van Sodom en Gomorra. Zoals gezegd, zal de preek met de gehele liturgie ook nog afzonderlijk gepubliceerd worden. Zie daarvoor het vorige nummer van ons blad.

Gemeente van Christus, broeders en zusters.

De apostel Paulus doet hier een boekje open over de wereld, die de band met God doorsnijdt. Wat hij signaleert, wat aan zijn geestesoog voorbijtrekt, is niet de gehele wereld, maar de wereld onder een bepaald opzicht, gezien naar haar meest perverse kant. Is dat wel eerlijk, is dat wel objectief, zou iemand kunnen vragen. Had Paulus niet vergoelijkend moeten toevoegen, dat er aan de wereld gelukkig ook nog andere kanten zitten, die meer hoopgevend zijn? Valt het oordeel op deze manier wel evenwichtig uit?

Wij moeten verstaan, dat de dragende gedachte onder dit gedeelte die is van de eenheid van het menselijk geslacht. Dat menselijk geslacht als eenheid staat onder Gods toorn, omdat wij een mensheid in afval zijn, rebellerend en muitend tegen de Here God. Tegen deze mensheid vaart nu Gods toorn uit. En daarom laat zich het slechte in de wereld niet isoleren. Daarom is het kwaad geen incident, maar symptoom.

Paulus wijst de rotte plek aan van de appel die wij met z'n allen zijn, van de éne appel. Je kunt niet zeggen: er is nog zoveel goeds aan de appel. Daarvoor is het rotte een te reële bedreiging van het geheel. Het is onze appel die rot is. Daarom wil ik beginnen in deze preek een vloer van solidariteit te leggen, waarop we allen staan. Als we tegen dit beeld dat Paulus hier ophangt, protesteren en zeggen, dat niet alles zo slecht is, verstaan we die solidariteit niet. Beter is het dat bij dit Schriftgedeelte een collectief gevoel van schaamte over ons komt: dit is dus onze wereld. „Wat onderscheidt u?” vraagt Paulus op een andere plaats.

Nog steeds gaat 't hier over de toorn Gods. Vs. 18: „Want toorn van God openbaart zich van de hemel over alle goddeloosheid en ongerechtigheid van mensen, die de waarheid in ongerechtigheid ten onder houden.” Toorn van God over de zonde van het ganse menselijke geslacht. Als de gevolgen van die toorn niet over alle mensen gelijkelijk verdeeld zijn, behoort toch ook het niet getroffen deel zich te verootmoedigen. In het volgende stukje van de brief aan de Romeinen (2 : 1-11) staat zelfs, dat dat niet of minder getroffen deel voorop behoort te gaan in de verootmoediging. Als aan de ene kant van het mensheidsgeheel de vlammen van de slechtheid naar buiten slaan, laten dan aan de andere kant de vlammen van de schaamte uitbreken. Wij-zelf zijn het immers die getroffen worden.

☆☆☆

Overigens, wij zijn geen zielige slachtoffers. Paulus heeft in het voorgaande ook gezegd, dat de mensen de waarheid in ongerechtigheid ten onder houden. God zou door ieder gekend kunnen worden, maar de mens verspert zich de toegang tot de Godskennis door zijn ongerechtigheid. En daar zit een voortgaand proces in: groeiende ongerechtigheid en daardoor afnemende Godskennis. En er zijn er onder de mensen die dit proces gretig bevorderen.

Ik wijs dus nu op een wisselwerking tussen zonde en oordeel. Dat is natuurlijk altijd al opgevallen, dat tot drie keer toe hier gezegd wordt, dat God de mensen heeft overgegeven (vss 24, 26, 28). God geeft over aan de zonde. Maar dat is een goddelijk reageren op wat mensen doen, namelijk zondigen. Zodoende is dat overgeven niet tragisch, zodat we ons zielige slachtoffers zouden kunnen voelen. Nee, „En daar zij het verwerpelijk achtten, God te erkennen, heeft God hen overgegeven aan een verwerpelijk denken.” (vs. 28). Zierdaar de wisselwerking. En daardoor wordt de verhouding tussen God en zijn wereld steeds meer vertroebeld. Er is niet zoiets als een zich langzaam oprichten van de mensheid tot hogere waarden. Integendeel, er is een teruggang. En de slechtheid der menselijke gedragingen (het kwaad dat erin zit, komt er steeds duidelijker uit!) is een signaal, dat de wereld steeds meer oordeelsrijp wordt. En ontkoming is er alleen in Christus.

We hebben in deze dienst een gedeelte van Genesis 19 gelezen: de zonde van en de straf over Sodom en Gomorra. Ook deze geschiedenis moeten wij trachten te verstaan als symptoom en niet als incident. Hier blijkt nu een rotte plek in de appel van de betrekkelijk nog jonge mensheid. God snijdt hier die rotte plak eruit, om zo het slechte in z'n loop te stuiten en op deze manier ruimte te scheppen voor zijn heilsgeschiedenis in Kanaän. Als nu volgens Romeinen 1 de Romeinse cultuur die zelfde rotte plek vertoont, gaat God het kwaad niet tegen met vuur en zwavel, maar met het evangelie van Jezus Christus. De boodschap van de verlossing, die niet slechts bestemd is voor de bij uitstek slechten, maar voor allen, die schrikken van en bang worden voor een wereld, zoals die zich ontwikkelt onder Gods toorn, onverschillig of ze nu zelf al door de perversiteit aangetast zijn, ja of nee.

Maar nog eens, de mensheid is geen zielig slachtoffer. Als het God is, die overgeeft aan een verwerpelijk denken, blijft dat denken er niet minder verwerpelijk om. De verantwoordelijkheid wordt niet weggenomen. Integendeel, in dit gedeelte benadrukt Paulus wel sterk het expresse, opzettelijke karakter van de zonde. „Zij immers hadden de waarheid Gods vervangen door de leugen en het schepsel vereerd en gediend boven de Schepper,” (vs. 25). Hier gaat het over de lust tot het kwade, de bewuste en gewilde omkering.

☆☆☆

Dat geldt wel zeer in het bijzonder van de zonde die hier nu sterk naar voren gehaald en voorop gesteld wordt, die van de seksuele perversie of omkering.

Waarom staat die zo voorop? Dat is omdat in de Bijbel de verhouding tussen mannelijk en vrouwelijk het model is voor alle tussenmenselijke relaties. Er zit in die verhouding een twee-poligheid, een zich tot elkaar aangetrokken voelen en toch tegelijk elkaar een tegenwicht bieden. In die rijke verhouding mag zich weerspiegelen de goedheid van de verhouding van God met ons. Volgens dit woord uit het boek Genesis: „En God schiep de mens naar zijn beeld; naar Gods beeld schiep Hij hem, mannelijk en vrouwelijk schiep Hij hen” (Genesis 1 : 27). Denk erom, het gaat hier niet direct over het huwelijk, niet over het „man-en-vrouw”-zijn, maar over iets dat wijder is: het mannelijk en vrouwelijk zijn. Daarin mag zich weerspiegelen, in een wederzijdse kaatsing, dat wij mensen geschapen zijn naar Gods beeld. Als nu Paulus wil laten zien, wat voor gevolgen er voortvloeien uit het feit, dat die religieuze grondverhouding tussen God en mens verstoord is (immers: de majesteit van de onvergankelijke God vervangen door hetgeen gelijkt op 't beeld van een vergankelijk mens, enz. vs. 23) dan grijpt hij terug naar die oerverhouding mannelijk-vrouwelijk, om dáaraan die gevolgen in al hun verschrikking te demonstreren.

Religieuze perversie heeft ethische perversie tot gevolg, zo kun je samenvattend zeggen. Dat blijkt niet alléén in de verstoring van de mannelijk-vrouwelijk-relatie. Het vloeit door naar alle tussenmenselijke verhoudingen en gedragingen, zoals vanaf vs. 29 duidelijk te zien is. Maar het mannelijk-vrouwelijk is de ethische grondverhouding, naast de religieuze grondverhouding. Vandaar de grote aandacht die het hier krijgt.

☆☆☆

Maar nog eens, de opzettelijkheid van die verstoring! Dat expresse heenbreken door de spelregels! Wat ook in Sodom zo opvalt. „En de mannen der stad, de mannen van Sodom, omsingelden het huis, van jong tot oud, de gehele bevolking, niemand uitgezonderd, en zij riepen Lot toe en zeiden tot hem: waar zijn die mannen die vannacht bij u gekomen zijn? Breng hen bij ons buiten, opdat wij gemeenschap met hen hebben.” (Genesis 19 : 5) Dit is toch je reinste smeerlapperij, „schandelijke lusten, waardoor het lichaam onteerd wordt”? Dit is door alles heen. Een oud geworden cultuur kan daardoor gekenmerkt worden.

Dat expresse, die gewilde, brute perversie komt in Romeinen 1 ook nog hierin uit, dat dit kwaad bij de vrouwen z'n uitgangspunt neemt. Dat valt op. De vrouw die toch van nature beschroomd is, gaat hier in het tegennatuurlijke voorop. Dat móet een aanwijzing zijn, dat 't hier om iets zeer opzettelijks gaat. Een tarten van God. Een vreugde beleven in het kwaad. Een vernielzucht tegenover het geschapene.

Dat kennen wij vandaag ook wel. Een sexualiteit, die oververzadigd is en het nu zoekt in het perverse, het perverse als avontuur. Of dat nu op basis van een homofiele aanleg gebeurt of niet, maakt niet eens zo veel uit. Men spreekt in de medische wereld van kern-homofilie. Dat geeft aan, dat er ook andere soorten zijn, bijvoorbeeld door de situatie bepaald, en dus ook, vul ik aan, een homofilie op basis van een pervers denken, van een seksuele avontuurzucht. Homosexuele ontucht uit verveling.

Over het voorportaal van de Kerk

(7)

De zeven muzen

Albert Camus vertelt in een van zijn boeken de legende van een middeleeuwse heilige: Demetrius. De heilige Demetrius had een afspraak gemaakt met God. Hij zou Hem mogen ontmoeten op een vastgesteld uur in de steppe. Maar toen hij zich die dag op weg begaf om zich naar de plaats van samenkomst te spoeden kwam hij een boer tegen die op de eenzame landweg met zijn wagen was vastgereden in de modder: de wagen was zwaar en de modder was diep en Demetrius had uren nodig om samen met de boer de wagen weer in het gareel te krijgen. Toen hij tenslotte na dit oponthoud zijn weg voortzette en zich haastte naar de afgesproken plaats van ontmoeting was hij te laat: God was er niet meer.

Met deze legende wilde Camus duidelijk maken: wij staan voor een dilemma: of God liefhebben boven alles, maar dan moeten wij de kar in de modder laten staan, of meehelpen de kar uit de modder te trekken, maar dan missen wij God. Of: de wereld... of God. Op de een of andere wijze heeft Camus het gevoel gehad dat het christendom ons voor deze keus stelt.

Het is waar dat het christendom in bepaalde tijden en plaatsen erg wereldmijdend geweest is. Denk maar aan de eerste zin van John Bunyan's Christenreis: „toen ik wandelde door de woestijn van deze wereld.” De wereld van de mensen, hun kunst en wetenschap, hun politiek en economie, hun banken en bioscopen, wordt hier gezien als een woestijn waar de christen zo onbesmet mogelijk doorheen moet zien te komen als hij tenminste zijn reis naar de hemelpoort wil volbrengen.

Toch is deze wereldmijding niet kenmerkend voor het christendom als zodanig. De hoofdstroom van de christelijke kerk heeft het dilemma van Demetrius als vals van de hand gewezen. Toen Demetrius de arme boer hielp, toen en daar was hij bezig met God. Niet alleen was hij bezig met Gods wil, zelfs mogen wij hier het woord van Christus citeren: in zoverre gij dit aan één van deze mijn minste broeders hebt gedaan, hebt gij het Mij gedaan (Matth. 25 : 40). Christus trad in de boer Demetrius tegemoet.

Nu gaat het mij er in dit artikel niet om om 'n christelijke visie op de cultuur te ontwikkelen. Dat zou op zich vandaag wel belangrijk zijn, want vaak beweegt de kerk zich heen en weer tussen een kritiekloze aanvaarding van de cultuur — meest in de linker-vleu-

gel, en een overkritische afwijzing en mijding van de cultuur — meest in de rechter-vleugel. De waarheid ligt noch links, noch rechts, maar wie hier interesse heeft mag ik misschien verwijzen naar het boekje van F. A. Schaefter „Milieuhygiëne en de dood van de mens”, waar hij in hfdst. 6 de visie ontwikkelt van de pilot-plant: christenen moeten in hun betrokkenheid op de cultuur een nieuw soort — een monster-tulp — in het leven roepen. Die vernieuwing van de cultuur is altijd voorlopig, of om het bijbels te zeggen: ze heeft het karakter van een eersteling, een voorproefje van de grote oogst die pas bij de wederkomst van Christus verwacht wordt. Daarom zijn wij als christenen geen optimisten, zoals bijv. Harvey Cox, die meent dat mensen het Koninkrijk van God moeten realiseren, maar ook geen pessimisten zoals dr W. Aalders, die meent dat de gemeente als een weduwe is en zich niet mag inlaten met de stad van de mens als zij tenminste haar Heer trouw wil blijven (Theologie der verontrusting).

Christenen moeten zich inlaten met de cultuur: het is belangrijk te weten wat de resultaten zijn van de laatste reis van het Amerikaanse ruimteschip naar Mars, te weten welke film veel opgang maakt, welke geest de moderne kunst ademt, of welke politieke koers in Afrika de overhand krijgt. Hoe zouden wij als christenen ooit echt contact kunnen krijgen met de 20e eeuwse mens? Ik weet wel dat deze laatste vraag alleen maar één motief naar voren haalt uit de vele motieven waarom wij op onze cultuur betrokken moeten zijn. Maar het is juist dit motief wat mij voor ogen staat bij deze artikelen over de voorhal. Misschien is het op dit moment wel het belangrijkste motief waarom wij als christenen met twee benen midden in de cultuur van onze tijd moeten staan: hoe kan het zout ooit zoutend werken als het niet ingaat in het deeg van de mensenwereld in al haar bewegingen.

Dat betekent inderdaad dat de evangelie-verkondiging naar buiten toe in onze tijd heel vaak zal moeten aanknopen bij de laatste stand van zaken in de wereld van kunst, wetenschap en amusement. Om juist daar te laten zien hoezeer een dimensie verdwenen is, of waar de wissel verlegd werd van goede kunst naar kwade kunst.

Dat moet ook de bouwers van de middeleeuwse kathedralen voor ogen gestaan hebben als zij de zeven muzen onder leiding van de filosofie (8 fraaie meisjesbeelden) in de voorhal plaatsten, of soms ook zoals in Chartres aan de voor-gevel bevestigden. Emile Male zegt: zij representeren

Pastorale notities

Het luisterde nauw in Israëls erediens

In 2 Samuël 6 lezen we hoe David de ark des verbonds, het zichtbaar symbool van Gods tegenwoordigheid, vanuit haar tijdelijke verblijfplaats te Kirjath-Jearim overbrengt naar Jeruzalem.

Deze opvoering heeft onder groot vreugdebetoon plaats gehad. Een feestelijke optocht. David als koning voorop met zijn hofstoet en daarachter de runderen met een geheel nieuwe wagen, waarop de glanzende gouden ark onder priestertelijk geleide.

Dan gebeurt er iets.

Op de ongelijke weg glijden de runderen uit. De wagen dreigt te kantelen en de ark van de wagen af te vallen. Een van de twee geleiders, Uzza, die naast de wagen loopt, strekt zijn hand uit om de ark tegen te houden. Gelukkig maar, zouden wij zeggen.

Maar nauwelijks heeft hij de ark vastgegrepen, of hij wankelt en valt dood ter aarde neer. De bijbel zegt: de toorn van de Here ontbrandde tegen Uzza en God sloeg hem aldaar om zijn onbedachtzaamheid.

Het gezang verstomt. De muziek zwijgt. Velen verzamelen zich om het ontzielde lichaam. De anderen horen wat er geschied is. Ieder is verschrikt en ontzet. Ieder vraagt: waarom dit? Ja, waarom?

De heilige Geest doet het ons weten. De ark immers had niet op die wagen geplaatst mogen worden. De priesters konden dat weten. Ze hadden haar moeten dragen.

Koning, priesters en het volk hadden moeten bedenken wat de Here inzake het dragen en aanraken van de ark in Numeri 4 : 5 en 15 nadrukkelijk had voorgeschreven.

Als Uzza de ark vastgrijpt om haar voor vallen te bewaren (en wat had hij op dat kritieke moment anders kunnen doen?) dan slaat de Here en harde slag. Dan ontbrandt zijn toorn tegen de onbedachtzaamheid van koning en volk en daarmee tegen de onbedachtzaamheid van Uzza en hij valt als slachtoffer.

Niet omdat hij een groter zondaar was dan de anderen, maar omdat de Here hier in de plotselinge dood van deze man een waarschuwend teken stelt van Zijn heiligheid.

Opdat koning en volk, voorganger en gemeente voor altijd zouden weten, dat het in de dienst van de Here, al onze goede bedoelingen ten spijt, zeer nauw luistert. En zou dit ook voor de nieuwtestamentische gemeente niet iets te zeggen hebben?

B. Telder, Bilthoven

al de kennis van de mens, die hij kan vergaren los van de openbaring (The Gothic Image, blz. 76). Die kregen dus een plaats in de voorhal van het heiligdom: taal-kunde, retorica en dialectiek (de menswetenschappen), astronomie, geografie en wiskunde (de natuurwetenschappen) en tenslotte de muziek. Dit alles stond onder leiding van de filosofie. Blijkbaar zijn de middeleeuwen er diep van doordrongen geweest dat er hier aanknopingspunten liggen: dat al deze bekwaamheden van de mens onaf zijn ja zelfs verziekt zijn, zolang zij niet dienend ondergeschikt zijn aan de kennis van Jezus Christus en zolang zij niet ek-centrisch afwijzen van zichzelf uit naar boven.

De wijsbegeerte der wetsidee heeft hiervoor een nauwkeurig doordacht overzicht uitgewerkt, waarin vooral het begrip „ontsluiting” centraal staat. Lagere aspecten van de werkelijkheid gaan pas goed open als zij in verbondenheid worden gezien met de hogere aspecten. Zo staat het materiële dienend ter beschikking aan de mens, maar de mens wordt pas echt mens als hij in het geloofsaspect zijn leven toewijdt aan zijn Schepper.

Toch liggen de dingen hier niet eenvoudig. Wie is in staat om de cultuur van vandaag in zijn laatste stand van zaken te overzien? Misschien kon dat nog wel in de middeleeuwen, maar nu is dat haast onmogelijk. Daarom zullen wij in de dienst aan het Evangelie

hier altijd met velen moeten samenwerken.

Binnen het werk van l'Abri krijgen wij steun van 'n stedenbouwkundige, en een econoom, en verschillende kunstenaars, een psycholoog en een taalkundige, niet om moeilijk te doen, maar om hen allen uit te horen: waar liggen nu op uw gebied de knooppunten? Waar ligt de verloren dimensie? Hoe mogen wij daar voor het verkondigen van het Evangelie aanknopen? Of is hier alleen nog maar dynamiet op zijn plaats in plaats van het zo liefelijke woord „aanknopen”?

Konkluderend zijn wij in l'Abri wel zeer doordrongen van drie punten, die voor nagenoeg alle terreinen van de cultuur gelden en waar wij dan ook in de aanval gaan in de communicatie naar buiten toe, of het nu gaat over beat-muziek of over Marcuse, of over Laing, of over de laatste film: a. er is een gespletenheid aanwijsbaar die overal scheiding maakt tussen de zichtbare wereld die je kan waarnemen en meten en ondergaan, tot in het ritme van vaste kantoortijden toe — maar die zichtbare, meetbare wereld lijkt zo zinloos. Daarnaast, geheel los daarvan, hebben wij allemaal zo onze zingeving, onze moraal, onze godsdienst. Al naar gelang je je er fijn in voelt creëert ieder mens zich op volkomen onlogische gronden 'n aantal normen en doelen waarvoor hij leeft. Deze laatste

Vervolg op pag. 220

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

VARKEN IN KOOI

Hier op onze onvolprezen Veluwe is het zomer. Dat kunnen we dit jaar goed weten. De rododendrons bloeien van wonder en geweld, de tijgerlelies, de azalea's, de kamperfoelies geuren dat je het niet kunt verwerken. De krenten hebben we al gehad. De dahlia's komen later. En ook de heide laat goede bloei verwachten. De sparren en de lariksen hebben machtig gebloeid. Er waren er het vorig jaar geweldig veel eikels — dit jaar belooft een groots beukenjaar te worden.

Hetgeen voor de wilde varkens van grote betekenis is. Veel eikels en beukenootjes — een goed „mastjaar” zeggen de vaklui — betekent meestal een tweede worp varkens in het volgend jaar. En als dat twee jaar achtereenvolgens gebeurt, zoals nu, kunnen we een hele aanwas van zwartwilt verwachten. Dat doen we dan ook, met gemengde gevoelens. De boer is al begonnen te klagen over zwartwilt schade en faunabeheer, de betreffende dienst van het ministerie van landbouw en visserij, heeft gehapt. Faunabeheer kondigde uit zichzelf aan: dat in gevallen van duidelijke wilt schade de betrokken jagers extra vergunningen krijgen toegewezen voor het afschot van zwartwilt.

Want rekent u eens mee. Stel dat er in januari, wanneer de bronst van het zwartwilt gaande is, zo'n duizend stuks wilde varkens op de Veluwe rondstruinen. In de vrije wilddbaan, wel te verstaan; behalve de varkens achter raster, zoals het Kroondomein bijvoorbeeld. De gemiddelde aanwas kan honderd procent zijn per jaar. Maar komen er dubbele worpen, dan kunt u wel op 150-175 procent aanwas rekenen. Dat zijn er dan zo'n 2600 varkens in de zomermaanden. Daar sneuvelen er wat van in het verkeer, daar worden er wat van gestroopt — maar de rest is voor rekening van de jager. Die moet daar behoorlijk zijn best voor doen — of het hele zwartwilt vervalst weer tot „schadelijk wild” in de zin der wet, als het tot voor weinige jaren heette te zijn. En als

dat twee jaren achtereenvolgens zo gaat, moet u de Veluwse boeren eens horen. Dan komen de zwartwiltjagers niet meer uit de kleren!

—o—

Veel varkens maken de spoeling dun, zegt het spreekwoord. En als de vrije wilddbaan overvloedig veel varkens telt, moeten de dieren het ver zoeken. Zo gebeurde het, dat zich de vorige maand in onze tuin een wild varken ophield. Dat was een gekke geschiedenis.

Ergens in die tuin staat een gaaienkooi. Dat is een grote kooi van kippegaas en gehalveerde dennestammetjes, manshoog en enkele meters lang en breed, zo natuurlijk mogelijk onder bomen opgesteld en volgeladen met mais, brood, een bak water, schaduw en de beste wensen. De kooi is listig ontworpen: de gaaien en kraaiachtigen zien vanuit een hoge boom het voer liggen, vinden ergens een paar gaten waardoor ze naar binnen kunnen vliegen, maar vinden nimmer de weg terug. Dan worden ze snel, correct en pijnloos opgeruimd... tot vreugde van de hele zangvogelstand, die verschrikkelijk onder de gaaien heeft te lijden. U begrijpt, dat voor zulk een vangkooi een speciale vergunning nodig is.

Welnu. Onlangs was er in de berm van de weg, dicht bij ons huis, gewroet. Het trok de aandacht: wie kon daar die berm zo hebben vernield? De grasplaggen waren heen en weer gegoooid, oud blad was over de weg verspreid, er waren gaten gewroet. Je denkt dan aan een varken. maar wilt het niet uitspreken — omdat dit wat te ver gaat. Hoe wel... enkele jaren geleden waren er onloochenbare prenten van een varken gespeurd. En nog wat langer geleden was er een varken bij de burens op bezoek geweest. Het doet denken aan de tijden, waarin een beer zich op de erven waagde...

Toen kwam er een kraai in de vangkooi. Die werd gedood en niet meteen opgeruimd. Zo bleef de dode kraai een dag liggen.

De volgende dag was de kraai weg. Gewoon: weg! U zou dan gaan zoeken, onderzoeken? Ja, natuurlijk. De kooi stond er belabberd bij. Hij was beschadigd en stond wankel. Er was een grote uitstulping van het gaas, alsof daar met kracht iemand tegen-aan gestoten had. Maar dan van binnen uit. En dat kon die dode kraai onmogelijk hebben gedaan, zelfs als hij leefde. Dat kon ook de grote wijfjesbuizerd niet hebben

Vervolg van pag. 219

Over het voorportaal van de Kerk

staan nauwelijks ter discussie. Je kan wel eens wat ervaringen uitwisselen, maar wie zegt dat hij de waarheid heeft of wil, zegt te veel. Die is hier niet te vinden. De moderne mens is soms zelfs aan de gedachte ontzonken dat er hier überhaupt van „waarheid” sprake kan zijn. Wie valt in dit subjectivisme noemt F. A. Schaeffer een mens „below the line of despair” (beneden de lijn van de wanhoop). Een gesprek met de buitenstaander moet uitgaande van zijn interesse-kring of vakgebied bij dit vacuum uitkomen of aanknopen.

b) Historisch zien wij de cultuur van de 20e eeuw verworteld in de Verlichting, waar onze cultuur in plaats van God-centraal mens-centraal geworden is. Dit heeft geleid tot een nadruk op de eman-

cipatie van de mens, die doorwerkt in het marxisme en socialisme. De mens bezwijkt er onder de last van zichzelf.

c) Deze cultuur heeft vandaag geleid tot een nieuwe twijfel juist in het hart van alle wetenschapsbeoefening, nl. de vraag hoe wij weten of wij echte kennis hebben. Schaeffer noemt die de vraag: how do we know we know? Hij heeft er een speciaal boek aan gewijd, dat heet: He is there and He is not silent.

Ik ben mij ervan bewust dat deze punten te kort en fragmentarisch zijn om een goed idee te krijgen waar wij vandaag in onze cultuur de zwakke plekken vinden, waar ook de buitenstaander duidelijk gemaakt moet kunnen worden, dat er iets aan de hand is. Dat hij het eigenlijke geheim mist, dat hij door moet lopen door de voorhal heen, om in het binnenste van de kathedraal in kruis en opstanding de werkelijkheid ontsloten te zien. Maar het ging mij ook in dit artikel niet om een cultuurbeschouwing: het ging mij om één punt: willen wij het evangelie brengen aan mensen uit onze tijd dan moeten wij met veel vindingrijkheid en intuïtie, en met hulp van elkaar aansluiten bij wat er zich vandaag voordoet in de wereld van toneel en kunst, in politiek en muziek. Zoals Paulus deed in Hande-

lingen 17. Om de verloren dimensie aan te wijzen en de geesten te proeven. Want één ding moet duidelijk zijn: het zout van het evangelie moet bijten. Juist daar waar onze cultuur de wonden draagt van de afwending van God en het centraal stellen van de mens. Wij zijn geroepen niet honig, maar zout der wereld te zijn.

Litteratuur:

- F. A. Schaeffer: De God, die leeft.
- H. Rookmaaker: Kunst en amusement.
- H van Riessen: Maatschappij der toekomst.
- H. Berkhof: Christus, de zin der geschiedenis.
- E. Schuurman: Toekomst en techniek.

**OP 23 EN 30 JULI
ZAL ER
IN VERBAND MET VAKANTIE
TER DRUKKERIJ
GEEN „OPBOUW”
VERSCHIJNEN!**

M. R. VAN DE BERG — LEIDEN

JEREMIA

Toen en nu

Wat Jeremia ontdekte lijkt als twee druppels water op de situatie waarop we bij de moderne christenheid stoten.

In de eerste plaats kunnen we een ontstellende onkunde ten aanzien van Gods Woord en zijn wil signaleren. Bij grote massa's christenen bestaat een ongelooflijk gebrek in dat opzicht. Ze houden er een paar vage ideeën over een lieve God en over vergeving op na. Maar naar een echt christelijk leven zoek je bij hen tevergeefs. Dat is er gewoon niet. Ze vragen niet naar Gods wil, maar doen wat ze zelf willen. Dat is voor hen het enige criterium. En als je naar de intelligentsia kijkt, is het beeld niet rooskleuriger. Er is bij hen vaak wel meer kennis van de bijbel,

gedaan, die drie dagen achtereen zich in de kooi liet vangen om dan weer (beschermde vogel als zij weet te zijn) te worden losgelaten. Dat kon alleen een sterke viervoeter hebben gedaan.

Dat was ook het oordeel van een zeer deskundige buurman, die erbij werd gehaald. De vraag kwam dus op: welke viervoeter? Een kat? Die kan wel in de kooi klimmen, maar zou er niet weer uit kunnen en bovendien niet zo'n indrukwekkende deuk in het gaas kunnen maken. Een vos? Die zou er wel in kunnen klimmen — maar die zou het gaas rustig hebben stukgebeten om vrij te komen. Wie volgt? Een wild varken? Dat zou te gek zijn.

Maar toch: pas te voren was er in de berm, vlakbij, gewroet. En zie daar eens: de grondlijsten van de vangkooi waren beide gebroken. Nu was er geen twijfel mogelijk.

Er was een varken op de geur van voer en aas afgekomen. Het dier had zijn snuit onder de kooi gezet, had het hele geval opgetild en was binnen gewandeld. Toen hij schoon schip had gemaakt was de overloper doorgewandeld. Zijn snuit had aan de binnenkant een stevige deuk aangericht in het gaas. Daarom had hij zijn kop maar weer onder een grondlijst gezet, had het hele spul over zijn schouder gegooid en was doorgegaan, met achterlating van de sporen van verwoesting.

De deskundige buurman nam de proef op de som. Hij trok een lijn van het eerste spoor, via de kooi, en kwam toen ergens bij een duidelijke varkensprent uit. Het bewijs was geleverd. In onze eigenste tuin was een varken in een kooi gevangen — en was er weer uit gekomen ook.

—o—

Jawel, er bestaat een boek vol Veluwe Vertellingen, van een schrijver uit Putten. En er woont hier een schrijfster, die nog aan kabouters gelooft: ze heeft ze vaak gezien, zegt ze. Bovendien heb je hier dan nog de Fluisteringen uit het Verleden, ook al even geloofwaardig, althans aardig. Maar dat je een wild varken in een gaaienkooi kunt vangen moet u zelf gezien hebben om het te geloven.

Toch, er gebeuren hier soms wonderlijke dingen. Het is volop zomer, ons goede blad gaat vandaag of morgen op zomer-reces en vooruit, we kunnen elkaar nu wel eens een vakantieverhaal toevertrouwen.

Dat hier gedurig reëen door de tuin wandelen, hebt u al vaker gelezen. En dat ze in één schone zomernacht een bed vol rozen kunnen opvreten, wist u vermoedelijk ook al. Dat de vos hier regelmatig zijn spoor trekt, is u genoegzaam bekend. En dat hij bij wijze van hartig hapje een broedende kriel met eieren en al van het nest licht, is u ook al geopenbaard, jaren geleden. Ook dat hier de egel huist, dat hier de eekhoorns nestelen, dat we de groene specht, de zwarte dito en de kleine bonte op bezoek krijgen, weet u. Misschien wist u nog niet, waar de vleesmuus huist; nu, laten we dat onder ons houden. Het is zo'n gezellig diertje, dat op de warme zomeravonden in de schemering geruisloos om onze hoofden blijft fladderen.

Maar nu hebben we dan twee maal een edelhert door de tuin gehad. De eerste maal was het dier — vermoedelijk uit de Elspeter Struiken weggelopen — langs een kilometers ver raster gewandeld, zo bij ons binnen gelopen, om het huis gegaan, tegen de onderliggende heuvel opgeklauterd, door gazon en rozenstruiken gebanjerd, een rustiek trappetje afgekuierd, onderweg wat klinkers omgegoid, met een sprongetje van schrik in het talud terecht gekomen en dan met een vaart naar de straatweg verdwenen.

De laatste keer was er iets soortgelijks. Onze tuinman haalde ons er bij: wat voor prenten stonden er nu op de helling van de heuvel? Grove prenten, van varken of hert, zo niet damhert. We kwamen er allemaal bij staan, bukken, knielen, turen. We stelden samen vast: dit was niet de prent van een varken, want die heeft een driehoek tot patroon. Dit was de prent van een hert, want hier lag een rechthoek aan ten gronde. En een fors hert bovendien, gezien de stappen die het maakte en de lange schalen die het afdrukte.

Verder-op ging het spoor verloren. Maar aan het eind van het gazon kwam de prent terug, in de boarder, tussen de struiken door was het hert gewandeld. Aanwijsbare schade was niet achtergelaten.

Zo gaat dat hier. Vooral in de zomer, wanneer het in de bossen onrustig is en het wild zich overcompleet voelt. Dan kun je herten in je tuin speuren. Dan vang je een varken in een kooi.

En dan vang je slangen in de vijver. Wilt u dat ook weten soms? Wacht u dan even tot de volgende keer. Het is griezelig genoeg en u kunt het beter niet lezen.

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

maar daar staat tegenover dat ze vaak bezig zijn die bijbel uit te kleden. Zoals de Schrift er ligt, zegt men, is ze niet meer te pruimen. De bijbel is achtergeraakt bij de moderne ontwikkelingen en moet nodig aangepast worden. Ze weten wel dat de Schrift het doden verbiedt, maar, zeggen ze met onze moderne wetenschappelijke inzichten kun je abortus geen doden meer noemen. Ze weten ook wel dat de Schrift overspel en echtbreuk verbiedt. Maar, zeggen ze, met onze moderne psychologische inzichten, kun je niet meer van de mensen vergen dat ze zichzelf verloochenen als hun huwelijk niet meer is wat het zou moeten zijn.

Zo weet men wel wat de Schrift zegt. Maar met een beroep op de moderne wetenschappen en het moderne levensgevoel heeft men

het juk van Christus afgeschud en zijn banden verbroken. Overigens blijft men zich wel christen noemen en over vrede spreken en vredeskranten verspreiden en demonstren voor de vrede. En ze menen het allemaal oprecht. Precies zoals de profeten in Jeruzalem het ook echt meenden als ze over vrede spraken (6 : 14).

Nog niet te laat

Wanneer we in onze dagelijkse levenspraktijk ons hebben laten inkapselen door onze persoonlijke verlangens en behoeften en ten offer gevallen zijn aan de moderne afgoden van wetenschap en techniek, zodat er bij ons van een waarachtig christelijk leven eigenlijk niets meer te vinden is, kunnen we als christenen onszelf nog wel opdoffen en nog wel proberen indruk te maken naar buiten, maar dan verliezen we toch onze werfkracht en dwingen we geen respect meer af. Dat was ook met Jeruzalem het geval. Het tuigde zich nog wel prachtig op. Daar deed het alles aan. Maar het maakte helemaal geen indruk meer (4 : 30).

En dan is ook het oordeel van Jahweh onvermijdelijk. En dat is des te verbijsterender, omdat men geen oordeel verwacht maar vrede. Als Jeremia dat alles op zich laat inwerken, krijgt hij het er benauwd van (4 : 19). Want het is toch zijn volk. Het zijn zijn broeders en zusters (vs. 20) die zonder het te beseffen op weg zijn naar een overrompelende catastrofe. Dat laat Jeremia niet koud. Het grijpt hem aan. En zo mogen ook wij het best eens een keer benauwd krijgen van de afval om ons heen. Maar nog is het niet te laat voor Jeruzalem. Ook in dit gedeelte klinkt de oproep tot bekering: Reinig uw hart van boosheid, Jeruzalem, opdat gij behouden wordt (4 : 14). Want daar gaat het God altijd weer om: mensen behouden. Maar als er geen bekering komt, hoeven ze niet op vergeving te rekenen (5 : 7).

JEREMIA 7 : 16-20; 5 : 26-31; 6 : 16

Straatafereeltje

De hierboven genoemde gedeelten uit Jeremia stammen alle drie uit

de eerste periode van zijn optreden. Dat was de periode van 5 jaar voordat koning Josia de grote restauratie van de dienst van Jahweh ter hand nam. In deze periode was Josia al wel begonnen met de bestrijding van de afgodendienst. Maar dat die bestrijding op het gedrag van het volk nog niet bijster veel effect had, blijkt wel uit 17 : 16-20.

We hebben hier te maken met een close-up van een dagelijks tafereeltje dat je in de steden van Juda en in Jeruzalem kon tegenkomen. Het zou zo uit een t.v.-documentaire weggelopen kunnen zijn. Eerst richt Jahweh de camera op de kinderen. Ze zijn bezig hout te sprokkelen. Nog kleine peuters zijn erbij, met blote buikjes en heerlijke vuile neuzen. Ze dragen dode takken in hun knuistjes. Het is gewoon vertederend om naar te kijken.

De wat grotere kinderen kunnen heel wat meer dragen. Meisjes van een jaar of 6 lopen al volleerd met grote bossen gesprokkeld hout op het hoofd. Het is allemaal erg leuk om te zien.

J. J. IAKERVELD — EMMELOORD

Het christelijk (middelbaar) onderwijs en onze jongens en meisjes (2)

In het eerste artikel is benadrukt, dat onze jongens en meisjes opgroeien te midden van een gesecculariseerd christendom en een van God vervreemde wereld. Met de school als een van de voornaamste invalspoorten krijgen ze een stortvloed aan informatie te verwerken, waar ze nauwelijks raad mee weten.

Het verdwijnen van het beschermde milieu, waarin de volwassenen van nu zijn groot geworden, heeft een totaal nieuwe situatie doen ontstaan, waarop gezin en kerk nauwelijks op de juiste wijze reageren.

★ Bagatellisering van de situatie

Enerzijds wordt de ernst van de toestand niet ingezien. Over de jeugd kan je nog steeds horen: „je moet het niet zo zwaar opnemen; het is wel jammer, dat de jeugd niet zo mee wil, maar vroeger was dat ook zo.” „Ze draait vanzelf wel weer bij.” Ik vrees, dat ons dat nog zal opbreken; het zal duidelijk geworden zijn, dat ik niet geloof, dat de situatie van nu met die van vroeger te vergelijken is. Soms, als men ziet, dat nog al wat jongeren interesseloos zijn ten opzichte van de kerk en dat doopleiden zich onttrekken, sust men zich met de gedachte dat er bloei te constateren valt bij de Youth for Christ en onder de studenten dank zij de Navigators en Ichthus. Gelukkig is dit ook zo, maar het betreft slechts zo'n klein aantal.

★ Angst voor het nieuwe

Anderzijds is er een angst voor alles wat nieuw of anders is. Dat nieuwe wordt onmiddellijk gekwalificeerd als „links”, „modern” of „synodaal” (een term die het ook nog altijd goed doet). Met alle geweld willen we alles vasthouden wat we hadden. Alles en iedereen buiten de eigen kring is verkeerd en wordt veroordeeld. Deze mentaliteit heeft m.i. op een „verontrustende” wijze vorm gekregen in het reformatorische opinieblad Koers, dat iedere veertien dagen somber aantoonde, hoe slecht de wereld, ons land, onze ministers, de partijen en de kerken zijn, zonder dat veel positiefs gezien wordt, vaak zonder ook maar een greintje blijdschap (al kun je bij Rik Valkenburg, Gien Karssen, Ds Velema en enkele anderen gelukkig weer een beetje op verhaal komen).

Waarom bent u eigenlijk verontrust? Omdat er steeds minder te zien is van een levend geloof in de Here? Of om allerlei uiterlijke dingen, zoals veranderingen in de liturgie, het geven van stemrecht aan de zusters in de gemeente, enz.? Of soms, omdat al het vertrouwde wegvalt, terwijl je je vroeger zo lekker veilig en zeker voelde?

De strijd om de uiterlijke dingen beneemt ons het zicht op de wezenlijke zaken. We voeren enorme gevechten tot behoud van stelling-

gen, waarvan we naar mijn overtuiging eens zullen zien, dat ze buiten het frontgebied lagen, dat de vijand er geenenkel belang bij had. Die Vijand (met een hoofdletter) wrijft zich in zijn handen als we met deze strijd onze krachten verteren, want des te gemakkelijker krijgt hij greep op de jeugd voor wie wij geen tijd hadden, omdat we het te druk hadden met andere zaken.

Ik vind het beangstigend, dat mensen die in heilige ijver ontbranden als het er over gaat of er niet eens een nieuw lied tijdens de dienst gezongen kan worden, het maar onschuldig vinden, als hun kinderen de hele dag Hilversum 3 aan hebben. Ze hebben niet door dat het een hele goddeloze popcultuur is, die hun kinderen doordrenkt. En als u dat een overdreven voorstelling van zaken vindt, moet u de moeite eens nemen wat popteksten door te lezen.

★ Niet wegkruipen, maar getuigen!

In kleine kring de oude situatie handhaven kan niet en mag niet. Het kan niet, omdat de wereld zijn gebied tot vlak bij ons heeft uitgestrekt en we te midden van een gesecculariseerd christendom leven. Het mag ook niet, want het zou ten koste gaan van een groot aantal jongens en meisjes. We zouden de kloof tussen school en huis voor hen nog groter maken. Erger nog: we zouden ons licht verbergen onder de korenmaat; de stad op de berg is het tegenovergestelde van de gemeente in de schuilplaats. Ook voor ons geldt de opdracht die de Here Jezus aan zijn discipelen heeft gegeven: „Gij zult mijn getuigen zijn!” (Hand. 1:8). Juist in onze tijd kunnen we in gesprekken en gewoon in daden laten zien, dat we het leven aandurven, omdat we ons vertrouwen op onze Heer Jezus gesteld hebben. Dat we gelukkig zijn, omdat Hij ons indardaad verlost heeft. Dwars tegen een wereld, die zinloosheid en absurditeit predikt in, mogen we volhouden, dat ons leven zinVOL is, omdat de Here leeft! Hij kent mij persoonlijk, Hij heeft mij lief, Hij is bij mij. Ik heb niet een oplossing voor alle problemen, maar Hij is wel bij mij in al mijn problemen.

Dit geeft zoveel blijdschap dat er

geen grond is voor een KOERS-mentaliteit. Wat dacht u? Dat de toestand in Paulus' dagen rooskleuriger was dan nu? Zie alleen de situatie binnen de gemeente van Corinthe maar eens. Toch stromen Paulus' brieven over van blijdschap. Weest blijde, ik zeg het nog eens, verblijdt u. (Fil. 4:4) Getuigen impliceert wel, dat we ook moeten willen luisteren naar de wereld. Ik moet toch weten waarover ik mijn licht, dat is, als het goed is, Het Licht, moet laten schijnen? ¹⁾ Daarom moet ik luisteren en de confrontatie aandurven. Als mijn jongen om argumenten vraagt, moet ik ze hem helpen zoeken.

En tussen tweehaakjes: misschien word ik wel gevoelig op mijn vingers getikt door de leraar van mijn zoon, als hij zijn interpretatie van wat naastenliefde is, doorgeeft; kom ik via hem tot de ontdekking, dat geloven meer is dan een paar keer per dag bijbellezen, bidden en trouw naar de kerk gaan. Als door de Here Jezus verlore en dus blijde kinderen van de Vader moeten we de wereld in gaan, het „gij geheel anders” waar maken, een positieve levensvisie (niet verkondigen, maar) demonstreren; een levensvisie die een antwoord is op het denken en de problemen van onze tijd.

★ De scholen

Het zal duidelijk zijn, dat ik niet geloof in de mogelijkheid via schoolverenigingen en besturen actie te gaan voeren om de christelijke scholen weer in het „rechte spoor” te brengen. Misschien kijkt u daar wat vreemd tegen aan, maar ik heb van nabij meegemaakt hoe men zich er enorm voor ingespannen heeft zonder dat merkbaar resultaat geboekt werd. Heel veel besturen willen best, maar staan zelf machteloos. Het nieuwe denken, de secularisatie verovert zo snel terrein, zeker onder de leraren, dat een zorgvuldig benoemingsbeleid hooguit voorslechts enkele jaren een garantie biedt.

Moeten we dan toch maar niet gaan proberen „eigen” scholen te stichten? Zo dat al te realiseren zou zijn, ik betwijfel of onze moeilijkheden op deze manier op te lossen zijn. Eigen, reformatorische scholen geven wel een zekere bescherming, maar hebben ook tot gevolg dat veel kinderen weerlozer komen te staan tegenover het onbeschermde milieu, waarin ze later hun hele leven zullen moeten verkeren. U heeft misschien de klacht gelezen van een binnenverbandse dominee, dat in een jaar tijd 600 doopleden zich aan de kerk onttrokken hadden. En

dat, terwijl er zoveel Vrijgemaakte scholen zijn. (Waarmee ik helemaal niet wil zeggen, dat de situatie bij ons rooskleuriger is.) Persoonlijk geloof ik dat een goede begeleiding van de kinderen in hun contact met de buitenwereld effectiever is dan een langdurige bescherming. Begeleiding in een gezin waarin de kinderen ervaren, dat de band met de Here een realiteit is.

★ Taak voor de ouders

Een en ander betekent niet dat u de christelijke school wel als afgeschreven kunt beschouwen. Het houdt wel in, dat u de school moet accepteren zoals hij is, maar tegelijkertijd moet laten zien wie wij zijn. U moet uw mening zeggen op ouderavonden, naar het leraren-sprekuren gaan, niet alleen om over de onvoldoendes te praten, maar wel degelijk ook om door te geven, hoe we tegen bepaalde meningen van die leraar aankijken. De leraar Nederlands laten merken dat u er geen bezwaar tegen hebt dat hij Jan Wolkers laat lezen, maar dat u het wel jammer vindt, dat hij daarbij zo weinig kritisch te werk gaat.

Op de zelfde wijze kunt u spreken met de leraar maatschappijleer, geschiedenis, enz. Via het bestuur kunt u, in voorkomende gevallen, een leraar aanspreken op de statuten van de school, waarmee hij door middel van zijn handtekening onder de acte van benoeming ingestemd heeft. Zeker zo belangrijk is dat u uw kind volledig voorbereidt op wat hem op school te wachten staat. U moet hem leren bij voorbaat kritisch te staan tegenover leraren en medeleerlingen ook al zijn ze nog zo aardig. Hem duidelijk maken, dat u die leraar niet als mens veroordeelt, maar dat hij wel over sommige belangrijke zaken anders denkt dan we mogen denken van de Here.

U moet voortdurend met uw jongen of meisje meeleven, informeren naar de inhoud van de lessen. Samen met hem of haar vanuit de bijbel de problemen te lijf gaan. Dat kost veel tijd. We zullen die tijd moeten opbrengen. Er wat minder ontspanning voor over moeten hebben, een stuk werk afschuiven, er zelfs misschien een huisbezoek minder om kunnen afleggen.

★ Opdracht voor de gemeente

Niet iedereen heeft de bekwaamheid om zijn kinderen zo op te vangen. Daarom spreek ik ook van gezin en Kerk. Dat de gemeenschap der heiligen hier functioneert om broeders en zusters die wel willen, maar niet kunnen, van hun gevoel van machteloosheid te verlossen. En vergeet niet uw kinderen dagelijks in uw gebed aan de Here op te dragen.

(wordt vervolgd)

¹⁾ Zie de artikelen in de laatste nummers van „Opbouw” van ds Rietkerk, Over het voorportaal van de Kerk.

C. VEENHOF — KAMPEN

De Tien Geboden en de overheid

Ieder die wel eens gekeken heeft naar de T.V.-uitzendingen „Zienswijze” zal daarin ook kennis hebben gemaakt met drs H. van Praag. Als hij in zo'n uitzending betrokken is trekt hij door wat hij zegt onmiddellijk de aandacht. Van Praag is een psycholoog, een filosoof, een theoloog, hij is even goed thuis in het Oude en Nieuwe Testament, als in de Koran en de oud-indische en chinese wijsheid. En hij beheerst een respectabel aantal talen. Drs Van Praag publiceert in een paar kranten artikelen onder de titel: „Spiegel van onze tijd”. Ik probeer die altijd te pakken te krijgen, want ze zijn bijna steeds, niet alleen de lezing maar ook de bestudering de overdenking meer dan waard.

Dezer dagen las ik in een nummer van „De Courant - Het Nieuws van de Dag” een bijzonder opvallende „spiegel”. Hij had tot opschrift: „De tien geboden en onze regering”. Van Praag vertelt daarin dat hij jaren geleden voor het

maandblad „Doelmatig Bedrijfsbeheer” een reeks artikelen had geschreven die hij de toepasselijke titel meegaf: „De 10 geboden voor de ondernemer”. De meeste lezers van dit blad dachten dat die formule overdachtelijk was bedoeld. Maar tot hun verbazing bleek dat Van Praag de tien geboden van de „Wet des HEEREN” voor de ondernemers, met het oog op hun specifieke arbeid, ging uitleggen! Want zo zegt hij „laat ons wel zijn, als de 10 geboden gelden voor alle mensen zouden ze dan ook niet gelden voor onze **captains of industry**”?

Van Praag verklaart dan dat hij een groot tegenstander is van een „groepsmoraal”. D.w.z. van een moraal die speciaal geldt in de kerk, in zaken, in het huwelijk, in het leger, in de politiek enz. enz. Echte zedelijke voorschriften dienen naar zijn overtuiging **ALTIJD**. En zo is hij dan ook van oordeel dat ook de staat net zo goed als de gewone burger, aan de decalogoog onderworpen is.

En dan concretiseert Van Praag de „tien geboden” met het oog op de huidige staatkundige en politieke situatie als volgt:

★ ★ ★

De 10 geboden luiden dan in het kort:

1. Ik ben de Heer uw God
2. Ge zult u geen beelden maken
3. Ge zult Mijn Naam niet ijdel gebruiken
4. Gedenk de sabbath
5. Eert uw vader en moeder

6. Ge zult niet moorden
7. Ge zult niet echtbreken
8. Ge zult niet stelen
9. Ge zult geen vals getuigenis geven
10. Ge zult niet begeren

Deze geboden gelden ook voor de staat. Zo houdt het eerste gebod een waarschuwing in tegen de menselijke poging om de hele samenleving te veranderen, maar ook tegen beknotting van de vrijheid van de onderneming.

Volgens de oude joodse traditie is het zogenaamde opschrift („Ik ben de Eeuwige uw God, die u uit het diensthuis Egypte geleid heb”) het eerste gebod, het duidt aan, dat God soeverein is, en dat de mens niet op Zijn stoel mag gaan zitten.

Het tweede gebod berust op het kweken van valse voorstellingen over verleden, heden en toekomst. Het rapport van de club van Rome is daar een tekenend voorbeeld van, het denkt door extrapolatie de toekomst in kaart te kunnen brengen. Maar de feiten (bij voorbeeld t.a.v. de bevolkingsaanwas) zijn nu reeds weerlegd. Uiteraard is Keerpunt 1972, dat bij dit rapport aansluit, even onbetrouwbaar.

Het derde gebod richt zich tegen het zich toeëigenen van Gods Naam, maar ook tegen het onderdrukken van deze Naam, zoals geschiedde in verband met de troonrede.

Het vierde gebod betekent niet al-

leen, dat men één dag moet rusten, maar ook dat men zes dagen moet werken, m.a.w. de staat mag niet zoals het Romeinse rijk — een leger van werklozen kweken, maar moet door collectieve bezuiniging en een loonstop werk voor allen verzekeren.

Het vijfde gebod vraagt eerbied voor de traditie, het keert zich tegen annexaties van geestelijk erfgoed, zoals dit lichtzinnig door de huidige leiders van de VPRO geschied is. Steeds meer wordt onze christelijk-humanistische traditie verschaald.

Onbeperkt recht op de abortus zondigt tegen het zesde gebod, hoe hard de voorstanders hiervan ook schreeuwen.

Het toestaan van ongelimiteerde sex-films en sex-boeken bevordert de geringschatting voor zuivere liefde en menselijke trouw.

Naasting van de gebouwen van het bijzonder onderwijs, zoals wordt voorgesteld, is diefstal door de staat.

Eenzijdige politieke voorlichting (zoals thans weer t.o.v. Oost-Timor) komt dicht bij het valse getuigenis. De V.A.D.-plannen bevorderen de begeerte, die het tiende gebod afwijst.

Is deze regering dan zo zondig? Zo is ons stukje niet bedoeld. Van Agt, Van Kemenade, Lubbers, etc. zijn brave borsten, die stellig het

Terloops...

Jezus en de revolutie

Het wordt zo langzamerhand mode om Jezus en de revolutie met elkaar te verbinden. Op grond van het feit, dat de Here Jezus opkomt voor het recht der armen, concludeert men dat Hij een vijand is van de rijken. Omdat Hij in de voorhof van de tempel de tafels van de geldhandelaars omgooide, meent men dat Hij brak met de bestaande orde. En zo maakt men Jezus dan tot een revolutionair.

Dwaasheid. Want wat was het motief?

Waarom keerde de Heiland die tafels om, waarom kwam Hij op voor de verdrukten, waarom zei Hij tegen die rijke jongen dat hij zijn geld maar aan de armen moest geven en waarom vertelt Hij de gelijkenis van de arme en de rijke Lazarus? Niet omdat Hij een revolutionair wilde zijn, niet omdat Hij een revolutie voorbereidde. Maar heel eenvoudig hierom, omdat dat alles behoorde tot het Evangelie dat Hij bracht. Al die dingen behoorden tot het radicale van de blijde boodschap. Hij bracht inderdaad wat anders, iets nieuws.

Daarom!

Ik geloof dat het nodig is dit heel duidelijk te zeggen vandaag, met name tot onze jongelui. Want er wordt vandaag gesproken over evangelie en revolutie op een manier, die haast niet meer bij te houden is. Er wordt gegoocheld met termen, men scharrelt met begrippen, waardoor het vaak moeilijk wordt

om nog goed te onderscheiden. En daarom moeten we het maar vasthouden, dat evangelie en revolutie niets met elkaar gemeen hebben, maar tegenover elkaar staan. Het woord van Groen van Prinsterer „Tegen de revolutie het Evangelie” is nog steeds actueel.

—o—

Bij Gottmer in Haarlem verscheen vorig jaar een boekje van René Smeets „Laat Jezus Jezus zijn”. In dit boekje geeft de schrijver korte teksten bij de foto's van symbolen van Jezus, die hij zelf maakte. Terecht zegt hij dan, dat we Jezus niet voor ons eigen karretje moeten spannen, maar Hem moeten eren en aanbidden „om wat hem het diepst heeft bewogen”. We moeten er voor waken „Jezus niet aan ons aan (te) passen”; we moeten „ons aan Jezus aanpassen”.

Inderdaad. Maar dan ook in alles. Ook als Hij de tempel zuivert. René Smeets schrijft o.a.:

JEZUS, DE REVOLUTIONAIR

Jezus zwaait de zweep, Alles om hem heen is in beroering.

Jezus maakte zich toen in de tempel goed kwaad. Hij had nooit mensen geslagen, maar tegen misstanden ging hij hard en onverbiddelijk tekeer. Zo heeft hij de tempel gezuiverd. Zelfs zijn leerlingen waren ervan ondersteboven.

In tijden van omwentelingen, van stakingen, van demonstraties voor meer sociale rechtvaardigheid grijpt elke ongeduldige idealist naar dit beeld. Hij heeft ook het recht

zich op Jezus te beroepen, want die heeft gezegd: „Wie er geen heeft, moet zijn mantel verkopen om zich een zwaard aan te schaffen.”

Want wat gebeurt er met de 'lieve Jezus' als hij ontdekt dat er mensen worden onderdrukt? De Jezus van de naastenliefde wordt rebels als hij met schijnheiligen te maken krijgt.

Als hij tegen de schriftgeleerden en farizeeën uitvaart, klinken zijn woorden als zweep-slagen, alsof er een hagelbui losbarst, alsof een woud van schijnheiligheid met de bijl wordt omgekapt.

Mattheüs stelt tegenover de acht zaligsprekingen in de eerste preek van Jezus het zeventevoudig 'wee' in zijn laatste: Wee jullie, schriftgeleerden en farizeeën, huichelaars, vrome geldmakers, oplichters, valsspelers, vastende vreters, toneelheiligen, witgekalkte façades stinkend vuil, addergebroed... Woorden, recht uit het hart van een rebel.

Jezus was o.k.
Is de kerk... de wereld o.k.?

God, ik wil het aandurven op het juiste moment een revolutionair te zijn; de wereld mag niet blijven zoals ze is.

—o—

De wereld mag niet blijven zoals ze is. Daarom komt eens de nieuwe dag. Je hoeft geen revolutionair te worden om in deze wereld iets te verbeteren. Daarvoor is bekering nodig. Bekering tot God, tot Jezus. Niet door revolutie, niet door geweld, maar door Zijn Geest zal het geschieden. Die Geest is de Geest van de **waarheid**, niet van het gegoochel.

P. C. van Wijk

goede voorhebben. Maar ze bevinden zich in de greep van de verkeerde ideologie, die reeds thans funest in haar gevolgen is. We hebben in deze spiegel willen laten zien, dat de decaloog een spiegel is voor ons allen, ook voor de overheid. En waar men begint de staat de macht te geven, die alleen God toekomt, ontstaat al spoedig een sfeer, waarin alle andere geboden dreigen genegeerd te worden, met een beroep op de staatsraison.

Het is tegen die neiging tot staatsmacht (nl. van Egypte), dat de 10 geboden inderijf juist gegeven zijn. En zij blijven eeuwig van kracht.

★ ★ ★

Bij dit uitermate belangwekkende en „ontdekkende” artikel wil ik graag nog en paar opmerkingen maken.

1e. Het was mij niet bekend dat in de oude joodse traditie het z.g. „opschrift” boven de wet tot het eerste gebod werd gerekend! Dat feit is grondige overweging m.i. ten volle waard. Wat krijgen op deze wijze de woorden: gij zult u geen andere goden voor Mijn aangezicht stellen een geweldige klem! En voorts: wat is deze combinatie van groot belang voor een goed inzicht in de verhouding van wet en evangelie! „Zit” zo in de wet niet in het evangelie „in”. En „zit” zo, omgekeerd, het evangelie niet tegelijk ook in de wet „in”? Zijn ze zo niet onscheidbare schering en inslag van het éne woord van God?

Is voorts rijker „belofte” denkbaar dan het bevel van God dat de liefdedienst van zijn volk **alléén** tot Hem zal uitgaan en dus niet tot afgoden? Zou die God die deze liefde **eist** — en Die ook de enige is die die liefde **bewerken** kan! — die liefde niet **willen** geven?

Men bedenke hierbij dat in de Schrift wel gesproken wordt van de „Tien Woorden” die de HERE op de berg sprak (Deut. 10:4), maar dat er niet in wordt gezegd hoe die nummering in concreto geschieden moet.

2e. Tegenwoordig is bijzonder in trek een z.g. „uittochtstheologie”. De „uittocht” van het volk Israël uit Egypte, het land van de slavernij, is het „model” van wat nu onder de „inspiratie” van de nieuwe Mozes — van „Jezus-messias” — gebeuren moet. De kerk moet onder inspiratie van die Jezus-messias de „uittocht” van de mensheid uit de greep van de slavernij veroorzakende structuren bevorderen. Maar vergeet men niet te veel, soms zelfs helemaal, dat met die „uittocht” de wet der tien geboden onlosmakelijk verbonden is? En dat de „meer dan Mozes” — die men vaak zó „Jezus-messias” noemt dat die naam een elementaire miskenning, om

niet te zeggen: belediging van zijn persoon en werk is — gezegd heeft dat van die wet geen tittel of jota zal afgaan; dat Hij niet gekomen is om de wet of de profeten te onthouden, maar om die te vervullen; en dat Hij tegen de rijke jongeling zeide: Indien gij in het leven wilt ingaan onderhoud de geboden? En heeft men in die „uittocht”-theologie wel bedacht dat het gehele volwassene „uitgetogen volk” in de woestijn is omgekomen omdat het **niet** naar die geboden leefde? En dat, ook al weer omdat de „Tien Woorden” werden veracht, dat volk in de ballingschap, in een nieuwe en ergere slavernij werd gevoerd?

3. Wie de summier actualisering van de tien geboden zoals drs Van Praag die gaf overweegt voelt als van zelf de vraag bij zich opkomen: worden de participanten van het C.D.A. daardoor niet op een spoor gezet dat voor de goede — de alléén goede — voortgang van het daarin ondernomen werk volstrekke voorwaarde is? Want geldt óók voor de politiek niet dat alléén in het houden van Gods geboden — die in de „Tien Woorden” zijn samengevat — grote loon is? (Ps. 19:12).

Kerknieuws

Beroepen te Bunschoten-Spakenburg: ds H. van Ommen te Arnhem.

Katwijk — Het telefoonnummer van de scriba van de kerk van Katwijk is: 01718-22665.

Steenwijk — Het scribaat van de kerk van Steenwijk is nu in handen van: C. A. Smit, Dieptol 34, Steenwijk, tel. 05210-3931.

Maassluis — Het einde van de kerkelijke weg — De Gereformeerde Kerk van Maassluis is de kerkelijke weg tot het einde toe gegaan. Van afwijking van de belijdenis zijn wij nimmer beschuldigd.

Van independent handelen wilden wij niet weten; daarom hebben we ons geconformeerd.

Toch bleek dit niet voldoende te zijn om onze wettige plaats in het kerkverband weer te mogen innemen.

De generale synode Kampen-1975 heeft, de uitstoting van onze gemeente in bescherming nemend, ons verwezen naar degenen die ons hadden weggeroepen en die van ons eisten te erkennen „dat Christus in de huidige situatie” bij ons „de kerk niet meer verga-dert.”

Hierbij aansluitend eiste de classis van ons de erkenning dat wij „de kerk des Heren te Maassluis hebben gescheurd.”

De generale synode acht onze instemming hiermee noodzakelijk. Door deze eisen te aanvaarden zouden wij als gemeente smaad werpen op het vergaderend werk van Christus en de wettigheid van ons kerk-zijn naar art. 29 NGB, verloochenen.

Daarom hebben wij ons in „Laatste Appèl” (26 jan. 1976) op de zusterkerken beroepen om ons te blijven beschouwen als een deel van Christus' Lichaam, zodat het vaak uitgesproken „Broeders en Zusters” de inhoud krijgt en behoudt die deze woorden behoren te hebben.

Tot onze grote teleurstelling heeft geen enkele kerkeraad gehoor gegeven aan ons verzoek de band met ons **niet** te verbreken.

Dit tekent de trieste gevolgen van het wegroepings-kerkrecht in de zusterkerken.

Het feit dat wij buiten het verband zijn gestoten aanvaarden wij met droefheid. Wat vreugde zou er geweest zijn, wanneer de breuk had kunnen worden hersteld. Hoe had daarvan bemoediging kunnen uitgaan voor de velen in ons land, die treuren over de scheur tussen broeders en zusters, die bijeen behoren.

Wij hebben erkend en erkennen, dat ook onzerzijds de strijd gevoerd is met veel zwakheid en gebrek.

Bij dit einde van de weg willen wij betuigen, dat er bij ons geen bitterheid is.

Daar wij de gemeenschap der heiligen belijden, hebben wij het besluit genomen aansluiting te zoeken bij de Gereformeerde Kerken („buiten verband”).

Het is onze bede dat de tijd spoedig moge komen, dat het kwade, dat plaatselijk en landelijk scheiding maakte, worde weggedaan en dat broeders en zusters van hetzelfde Huis, in gehoorzaamheid (Joh. 17:20-23) elkander weer vinden in de Here.

Maassluis, 2 juli 1976.

Namens de kerkeraad,
H. van Tongeren, praeses
J. Sonneveld, scriba

C.O.G.M.A. Contact Orgaan Geref. Militairen en Alleenstaanden (Vrijgemaakt Geref. Kerken bu.v.) Commissie „Militairen Buitenland” (Chr. Geref. Kerken)

Evenals vorige jaren ontvangt U hierbij een overzicht van Nederlandse kerkdiensten in het buitenland. Deze diensten worden verzorgd door de Protestants Geestelijke Verzorging in de militaire dienst, waar U ook als vakantie-ganger van harte welkom bent.

Blomberg: (Lippe Detmold) v.m. 9.30 uur in het P.M.C.

Borghalzhäusen: (Teutoburgerwald) v.m. 10 uur in het P.M.C.

Hohne: (Bergen Belsen) v.m. 10 uur in het P.M.C.

Rheine: (Westfalen) v.m. 11 uur in het K.M.T.

Seedorf-Zeven: v.m. 10 uur in het P.M.C.

Stolzenau a.d. Weser: v.m. 9.30 uur in het K.M.T.

Het is mogelijk, dat i.v.m. het voorgaan van gastpredikanten de aanvangstijden in de vakantie gewijzigd worden. Vooraf nog even informeren in de desbetreffende militaire tehuizen is dus wel wenselijk.

Vakantiegids: Door de Vereniging Schrift is ook dit jaar weer een tot Verspreiding der Heilige zgn. Vakantiegids uitgegeven.

Naast de dagelijkse overdenkingen uit de Bijbel vindt U achter in deze gids een uitvoerige opgave van kerkdiensten in geheel Europa. Deze gids kunt U kosteloos aanvragen op een briefkaart aan: Vereniging tot Verspreiding der Heilige Schrift, N.Z. Kolk 19-21, Amsterdam.

In deze gids vinden we voorin de volgende opmerking:

Niet vergeten.

Er zijn veel mensen, die helemaal niet met vakantie gaan of kunnen gaan. Zieken, invaliden, bejaarden, mensen die een ander verzorgen moeten. Ach, u kent vast wel een paar. Laat merken, dat u ze niet vergeet. Stuur ze een ansichtkaart van het plekje, waar u iets ervaren heeft van Gods meeleven en zorg voor u!

Gaarne ter overweging en ter uitvoering.

H. J. Bosch, secr.
Hekselbrink 83, Enschede

Rektifikatie

In het nr. van 11-6-76 stond de datering foutief (18-6-76). Dit moet zijn 11-6-76 (20e jaargang no. 24). Hetzelfde nummer bevat een artikel van Mr dr J. Meulink over „Kunstmatige inseminatie bij de mens”. Op pag. 190, middelste kolom, 3e regel voor het hoofdje „Beoordeling van K.I.D.” staat: „... een niet ongeoorloofd middel...”; dit moet zijn: „... een niet geoorloofd middel...”

JONGEN bijna 23 jaar (vrijgemaakt) zoekt

KENNISMAKING

met positief christelijk meisje van 18 tot 22 jaar, liefst in Gelderland of Overijssel. Brieven onder nummer 97 van dit blad.

A.s. emeritus-predikant zoekt per 1 september

EEN HUISHOUDSTER

van middelbare leeftijd. Goede referenties a.u.b.

J. W. Verhey, Soestdijksekade 643, 's-Gravenhage.

Redactieleden

Drs H. de Jong
Mr. dr J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Dr H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

K. Muller
H. Pootlaan 242,
Alkmaar
Telefoon 072-16767

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 30,— per jaar of
f 16,— per half jaar.
Buitenland f 40,— p.j.
of f 57,50 p. luchtpost

Giro 40 49 45

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen: uiterlijk tot 15 november.

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Merelhoven 273
Capelle aan den IJssel
Tel. 010 - 50.41.78

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.